

САМАПОМАЧ

Беларуская
 Коопэратыўна-
 Гаспадарчая
 Часопіс

Год III.

Вільня, Люты 1934 г.

№ 2

Хай злыдні над намі,
 скрыючуць зубамі
 Любі сваю ніву, свой
 край,
 І, колькі ёсць сілы,
 да самай маілы
 Ары, барануй,
 засявай!..
 ЯНКА КУПАЛА.

Усе вялікія па-
 дзеі народаў і ўсе цы-
 вільзацыі былі ство-
 раныя дабравольнымі
 стараньнямі аб'ядна-
 ных людзей... самапо-
 маччу.

Джордж РЭССЭЛЬ
 (Ірляндзец).

	Бач.		Бач.
1. Яшчэ адзін крок наперад!	9	5. Кооператыўныя павіны	13
2. Našto nam patrebny Bielaruski Sa- juz Kooperatyvaŭ?	10	6. Думайма аб сяўбе, але не мал- пуйма!	13
3. Кооперасуя і Narodnyja Univer- sytety	10	7. Аб гадоўлі курэй	15
4. Arhanizujem svoj Bielaruski Sajuz Kooperatyvaŭ!	12	8. Гадуйце памідоры!	16
		9. Наша пошта.	на вокл.

Абвесткі судовых ухвалаў.

З прычыны абмежавання польскімі законамі правоў беларускай мовы, змяшчаем урадавыя абвесткі ў польскай мове.

УПИСАНЬНЕ ў РЕЕСТР КООПЭРАТЫВАЎ.

Do Rejestru Spółdzielni Sądu Okręgowego w Wilnie wciągnięto następujący wpis pierwotny.

916.l. Firma: „Bielaruski Spażywlecki Kooperatyŭ RAJNICA z adkaznaściu pajami ŭ Wilni“, po polsku „Białoruska Spółdzielnia Spożywców RAJNICA z odpowiedzialnością udziałami w Wilnie“. Siedziba w Wilnie ul. Królewska 3—8. Odpowiedzialność członków za zobowiązania spółdzielni zadeklarowanymi udziałami. Celem spółdzielni jest zaspokajanie wspólnymi siłami materialnych i kulturalnych potrzeb swoich członków, a w działalności swej dążyć będzie do zorganizowania produkcji i wymiany w myśl interesów spożywców dla osiągnięcia czego spółdzielnia organizuje i prowadzi wszelkiego rodzaju zakłady gospodarcze oraz podejmuje działalność społeczno kulturalną w szczególności zaś: kupuje hurtowo, przerabia oraz wytwarza artykuły spożycia i przedmioty użytku domowego oraz gospodarczego i odsprzeda je detalicznie swoim członkom, przyjmuje wkłady

oszczędnościowe od członków i prowadzi wszelkiego rodzaju działalność kulturalno oświatową i społeczną. Udział wynosi 10 złotych płatnych: 5 złotych przy przystąpieniu, pozostała zaś suma winna być wpłacona nie później jak przed upływem jednego roku. — Na członków zarządu powołano: zam. w Wilnie Mikołaja Mancewicza przy ul. Filareckiej 22—1, Józefa Najdziuka przy ul. Bonifraterskiej 4—6 i Władysława Kozłowskiego przy ul. Kalwaryjskiej 16—2. Czas trwania spółdzielni nieograniczony. Pismo przeznaczone do ogłoszeń „Samapomacz“ w Wilnie. Rok obrachunkowy kalendarzowy. Członków zarządu 3, oświadczenie woli w imieniu spółdzielni podpisują dwaj członkowie zarządu pod stemplem firmowym. Zawierane przez zarząd kontrakty w sprawach kupna zastawu lub najmu nieruchomości wymagają zatwierdzenia przez Radę Nadzorczą, postanowienia o sprzedaży nieruchomości należą do kompetencji Walnego Zgromadzenia. Przepisy o likwidacji są zgodne z odnośnymi przepisami ustawy o spółdzielniach z dnia 29.X.1920 r.

„САМАПОМАЧ“

Часопісь выходзіць раз у месяц.

Падпісная плата аднаго экзэмпляра каштуе:

На год 3.— зл.
На паўгода 1.75 „
На 3 месяцы 1.20 „

Заграніцу — ўдвая даражэй.

Цана асобнага нумару 40 грашоў.

Цана абвестак паводле ўмовы.

Коопэратывы, гурткі і прыватныя асобы, што выпісваюць на адзін адрэс найменш 10 экзэмпляраў „Самапомачы“ (камплект), плацяць за экзэмпляр толькі 1.20 зл. за 10 экз. 12 зл. Пакуль хопіць запас, да кожнага комплекта (дзiesiąтка) будзе бясплатна далучаны адзін Беларускі Адрыўны Календар на 1934 г., а за даплатай 1 зл. і гадавік „Самапомачы“ за 1933 г. Грошы на «Самапомач» пасылаць на чэкавае конто інж. Клімовіча у П.К.О. № 180 485, а ўсякія пісьмы — на адрэс:

Redakcyja „Samapomacz“, Vilnia, Połackaja vul. 4—10
(Wilno, Połocka 4—10).

Рэдакцыя адчынена ў аўторкі і пятніцы ад 9-ай да 11-ай гадз. дня.

Самаромач

BIELARUSKAJA
KOOPERATYŪNA - HASPADARČAJA
ČASOPIS.

Adres:

VILNIA (Wilno), Połackaja vul. 4—10.

Сампомач

Hod III.

Vilnia, Luty 1934 h.

Nr. 2 (19)

Яшгэ адзін крок наперад!

Павольна але няўтомна йдзем наперад, расьцём, крапчэем. Разам з гэтым аднак растуць і нашы патрэбы. І гэта зусім натуральна, бо што выстарчала дзіцяці, ня можа выстарчыць чалавеку даросламу: што выстарчала ў пару пачаткавага прабуджэньня і зацікаўленьня гаспадарчым жыцьцём, таго станоўча за мала, каб прабуджанае жыцьцё абхопліваць падтрымліваць ды надаваць яму тэмпа і кірунак.

Гаворачы канкрэтна, ад пэўнага часу, калі беларуская арганізаваная коопэратыўна-гаспадарчая праца выйшла ўжо з рамак тэарэтычных разважаньняў і сталася масавай, — дагэтуляшнія рамкі „Сампомачы“ сталіся вузкімі. Патрэба іхнага пашырэньня сталася пытаньнем жыцьця і сьмерці. Гэта вось думка, перайшоўшая ў фармальнае дамаганьне з боку нашых Паважаных чытачоў і працаўнікоў на вёсцы і прымушае нас публічна глянуць праўдзе ў вочы і сказаць: так, трэба неадкладна пашырыць рамкі „Сампомачы“!

Але гэта справа ўжо ня самае толькі Рэдакцыйнае Калегіі, каторая і так працуе над свае сілы, — але і ўсіх чытачоў і прыхільнікаў, якія свае дамаганьні павінны падмацаваць чынам паводле засады: які чытач, такая і часопісь!

Конкрэтна кажачы, няма ніякай падставы больш абцяжываць людзей і без таго ахвярных і спосабы дзеля пашырэньня мусіць выкрасіць з сябе тыя-ж людзі, для якіх часопісь прызначана. Іншых спосабаў на гэта няма. — Гэта ня знача аднак ані крыху, каб нехта мусіў дарма складаць грошы на справу. Не! Гэта значыць толькі, што кожны дагэтуляшні падпішчык „Сампомачы“ мусіць прыняць на сябе моральны абавязак неадкладна здабыць хоць аднаго падпішчыка новага, а галоўнае —

прыняць дзейнае ўчасьце ў зьбіраньні падпішчыкаў на комплекты „Сампомачы“ (па 10 экзэпляраў). — Чым больш будзе падпішчыкаў, тым таней абыдзецца сабекошт выданьня аднаго экзэмпляра часопісі. І гэта нам дасьць магчымасьць ужо

ад 1-га красавіка с. г.

павялічыць дагэтуляшні фармат у паўтара раза (да 12 бачынаў, замест дагэтуляшніх 8-мёх), а ў разе дружнай працы ўсіх,

ад 1 кастрычніка с. г.

перавясці „Сампомач“ з месячнага року (сроку) выдаваньня на дзвухтыднёвы.

За гэтакі нізкі кошт можна будзе пашырыць наша выдавецтва толькі дзякуючы бязінтэрэсоўнай працы і на далей нашых Паважаных супрацоўнікаў, ахвярнасьць каторых дае нам права зьвярнуцца да ўсіх Беларусаў, што апынуліся на Захад ад рыскае мяжы, з гэтым клічам:

Грамадзяне! Калі штось мае сягоньня прад сабой сваю будучыню, дык у першую чаргу гэта ёсьць наша собскае гаспадарчае жыцьцё! Гэтай думцы служыць „Сампомач“ ад самага ўчатку і хоча служыць ёй далей. Памажэце ёй! Не паўтарайце абмылак мінуўшчыны і не кажэце, што „перш мусім узмацавацца гаспадарча, а пасля брацца за навуку.“ Гэтак не кажэце, бо гэта самаабман: перш найперш мусіць ісьці навука (ў нас — часопісь), а за ёй дабрабыт прыйдзе сам! Ніколі наадварот! Бо і найбольшая прычына адсталасьці нашага сельска гаспадарчага жыцьця ў тым якраз, што яго ня ўмела дагэтуль спрэгчы з сабой працу сілаў інтэлігентных, як гэта зрабіў промысел, або гандаль.

Дык не паўтараймо абмылак і шчыльна лучымся праз „Сампомач“ у адну працоўную сям'ю. Супольна будуйма духа сампомачы ў нашым Народзе, а гэта напэўна вывядзе яго на цьвярдых шлях трывалкага дабрабыту і поўнай незалежнасьці!

Кошты падпіскі на „Сампомач“ так нізкія, што даступны і найбяднейшаму: 3 зл. ў год за адзін экзэмпляр, а хто на адзін супольны адрэс выпісвае ня менш 10 экзэмпляраў, той за экзэмпляр у год плаціць толькі 1 зл. 20 гр. (за 10 экз. — 12 зл.).

Хай ня будзе ніводнай хаты бяз собскай „Сампомачы“!

Гэта хай будзе экзаминам нашай грамадзкай сьпеласьці!

Рэдакцыя
„САМОМАЧЫ.“

Našto nam potrebný Bielaruski Sajuz Kooperatyvaŭ?

Samatuham paŭstaje bielaruskaja kooperacyja ŭ paru niačuvanaje halečy. Ale ŭ hetym i istota kooperacyi, jakaja lučyć nie bahatych, ale patrabujučych i nia dziela zysku, a dziela zdavaleńnia potrebaŭ. Prymieta bielaruskaści hetych kooperatyvaŭ nie zaŭsiady vuražana słovam. Ale jakimi-ž, jak nie bielaruskimi, mohuć być kooperatyvy, siabrami jakich nia mienš, jak u 90 prac. žjaŭlajucca bielaruskija sialanie i pry tym — sialanie nacyjanalna śviedamyja? — Tolki bielaruskimi!

Istota kooperacyi vymahaje, kab hetaja kooperatyva nie astavalisia raspylenymi, ale kab lučylisia ŭ sajuzy. I sajuzy takija — navat nie adzin — na našych ziemiach užo jość, tolki jany siahońnia nie bielaruskija. Nie adnamu moža zdasca: našto tady dumać ab sajuzie bielaruskim? — Tak havorać tyja, dla jakich bielaruskaja kooperacyja žjaŭlajucca tolki pieraškodaju ŭ ich destrukcyjnaj pracy, abo tyja, što užo pajšli ci jašče žbirajucca jsci na službu ŭ kooperacyju čužuju, polskuju.

Heta adnak nie ražviazka pytańnia, bo isnujučyja sajuzy, jak čužyja, nie adpaviadajuć ni intaresam našych kooperatyvaŭ, ni intaresam sarhanizavanych u ich siabroŭ. I adno i druhoje, a haloŭnaje — planavańnie dalšaj kooperatyvnaj raboty na bielaruskich ziemiach moža pravieści tolki Bielaruski Sajuz Kooperatyvaŭ.

Potreba hetkaha Sajuzu jasnaja. Ale užnoŭ čuvacca hałas: „Tak, hetki Sajuz potrebný! Zakładajcie i my da jaho dałučymsia!“ — Vieryc treba, što hety adkaz pływie z ščyraj du-

šy. Ale chto-ž paviniem hety Sajuz tvaryć, arhanizavać, kali kožny tolki čakaje na hatovaje i abiacaje tolki... „dałučycca“? — Da arhanizacyi takoha Sajuzu pavinni prystupić *usie* bielaruskija kooperatyvy i za raz, bo čym bolš ich budzie na pačatku, tym lahčej pojdzie sprava arhanizacyi. Potreba heta vplyvaje z nastupnych pryčyn:

Bielaruskuju, jak i ŭsiakuju inšuju kooperacyju, nia možna ŭvažać žjaviščam vyklučna haspadarčaha charakteru. Zadańniem kooperatyvnaha ruchu jość *užhadavańnie* novaha hramadzianina (čalavieka), jaki ŭ svaim žyćci kiravaŭsia-b pryncypam braterstva i tvorčaha supracoŭnictva, a nia nienaviści i konkurencyi. Pieraŭzhadoŭvajučy-ž hramadzianstva kooperacyja spryčyniajucca i da tvareńnia narodnaje kultury.

Ŭ hetaj sprave kooperacyja pavinna być nia tolki pamocnikom dla našych kulturnych arhanizacyj, ale jana pavinna dać im i nieabchodnyja srodki. — A ci-ž moža zrabić heta bielaruskaja kooperacyja padparadkavanaja napr. polskim Sajuzam, zadačaju jakich žjaŭlajucca prymacavańnie haspadarčaje našych ziemiach da Polšcy i pašyreńnie na našych ziemiach kultury nia rodnaj-bielaruskaj, a čužoj polskaj? — Niel Heta zadańnie zmoža vykanać tolki kooperacyja niezaleznaja, kooperacyja volnaja ad čužych uplyvaŭ i „apieki“. Ŭžo heta adno śviedčyc ab tym, u jakija Sajuzy pavinni jsci bielaruskija kooperatyvy.

Padojdziedz zaraz da spravy z inšaha, čy sta haspadarčaha punktu hledžańnia. I

Kooperacyja i Narodnyja Universytety.

Kooperacyja nie kančajucca na kooperatyvie. Kooperacyja heta nia tolki krama, dzie možna taniej i lepšy tavar kupić ci lepš pradac svaje pradukty. Kooperacyja heta adna z formaŭ supracoŭnictva ludziej, heta ŭstanova, dzie ludzi vučacca hramadzkaści, dzie majuć jarkija i chutkija dokazy, jak supolna možna lohka zmahacca sa svaimi zlybiedami, niadolaju, halitoju i što najvažniej—pieramahać biađu. Kooperacyja heta škola, dzie užhadovajucca hramadzianin budučyni.

Usieńka heta praŭdy viadomyja, jakich śviadomym kooperataram paŭtarać nia treba. Došled i praktyka žyćciovoja kooperacyi daŭno heta pačvierdzili. Kali niechta chacieŭ by abmiažavać ideju kooperacyi vyklučna da adnaje tolki palohki ŭ kupli-pradaży, toj zahadzia padrezaŭ-by najvažniejšy jejny kareń, praz jaki jana kormicca.

Značycca, u kooperacyi treba addzialić mety blizkija ad dalejšych, treba adroźnić for-

mu ad źmiestu, jaki chavajucca pad prostaju vopratkaju najmienšaje viaskovaje kramki. Kali ŭjavim sabie na mament henyja dzvie starany kooperacyi, pačynajem bačyc supolny hrunt, na't, skazaŭ-by, stulnaje zlučvo pamiž kooperacyjaj i **narodnymi universytetami**. Kooperacyja i narodny universytet imknucca da užhadavańnia čalavieka. Plošča dziejańnia na pieršy pahlad u ich dalokaja. Narodny universytet nia rupicca, nia cikuje, možna bylo-b dumać, mamentami ekanamičnymi, adnak na nivie, padrychtavanaj narodnym universytetam, bujna ćvicie potym kooperacyja. Žyćcio maje na heta užo šmat prykladaŭ, chaj tolki voźmiem Daniju, Finlandyju, Švecyju i inš. Dyk, dumaju, budzie karysnym paznajomicca, prynamsia ŭ šyrokim narysie, z dumkaju narodnych universytetaŭ, kab nahladna ŭbačyc tyja karyści dziela kooperacyi, jakija z ich vplyvajuć.

Bačkaŭščyňa narodnych universytetaŭ u Danii i stulna zlučana z prožviščam ichnaha zakładčyka Grundtvig'a. Nicolai-Frederik-Severin **Grundtvig** žyŭ ad 1783 da 1872 h., byŭ z profesii duchoŭnikom-pastaram. Vialiki i ščyry demokrat u sapraŭdnym sensie hetaha slova, krytyčna zahladaŭsia na tahačasnuju formu

tut musim sévierdzić, što aprača tolki palohak padatkavych, jakija daje kooperatyvam naležanie da revizyjnych sajuzau, nijakich inšych karysciaŭ ad polskich sajuzau našy kooperatyvy mieć nia mohuč. Kali pryhledzicca bližej da adnosinaŭ Polskich Kooperatyŭnych Centralaŭ da miascovych kooperatyŭnych arhanizacyjaŭ, dyk jarka kiniecca ŭ vočy niesapraŭdnaja apieka nad pazahanianymi ŭ Sajuzy kooperatyvami, a tendencyi **razbudovy centralaŭ** za rachunak miascovych arhanizacyjaŭ i padparadkavańnia ichnich intaresaŭ intaresam henych-ža Centralaŭ. To-ž koštam bielaruskich kooperatyvaŭ budujucca ŭ centry Polšcy kooperatyŭnyja fabryki, darahija vyraby katorych tyja-ž polskija Sajuzy zmušajuć kuplać našyja kooperatyvy bielaruskija. Tym-ža koštam i tyja-ž Sajuzy budujucca karabli i aeraplany(!), jakija, praŭda, prynosiać rozhałas polskamu imiu, ale... čamu za heta płacić ma je bielaruskaja kooperatyva? — Tamu jakraz, što jana bielaruskaja a naležyć da čužoha jej, nie-bielaruskaha Sajuzul..

Voźmiem Sajuz Polskich Spažyvieckich Kooperatyvaŭ, h. zv. „Społem!“. Pavodle jahonaha statutu kožny kooperatyŭ uvachodziačy ŭ Sajuz pavinien padpisacca na stolki pajou, kolki maje siabrou. Paj vynosić 15 załatovak. Praŭda, Sajuz nie vymahaje, kab hetyja hrošy byli adrazu ŭniesieny ŭ kasu Sajuzu, i zhadžajucca na ŭniasienie pry ŭstupleńni tolki pa 2 załatoŭki ad siabry. Ale ŭsio-ž tym ci inšym sposabam, u kancy kancoŭ, spłacić Sajuzu zapisanyja pai kooperatyŭ pavinien! Kali pryniać pad uvahu, što ŭ našych viaskovych kooperatyvach paj blizu nikoli nie pieravyžšaje 10 za-

latovak ad siabry, dyk vyjdzie, što kooperatyŭ pavinien uniaści ŭ Sajuz nia tolki ŭvieš svoj pajavy kapital, ale musić jašče zdabyć adkulsci i ŭniasci ŭ Sajuz sumu roŭnuju pałovie hetaha paju, a sam, astaŭšysia biez hrašovych srodkaŭ, karystacca tolki darahimi tavarnymi kredytami ŭ skladach „Społemu“ (za jakija pavinien jašče płacić i pracenty). Dy i to karystańnie hetym kredytam budzie zaležyć vyklučna ad łaski miascovych addziełaŭ „Społemu“: nie padabajeccca dyrektaru addziełu ci to kiraŭnictva kooperatyvu, ci ahulny napramak jahonaje pracy (a bielaruski charakter pracy napeŭna nie padabajeccca!) — i kredyt začynieny. A što moža rabić kooperatyŭ pazbaŭleny kapitalaŭ i kredytaŭ, — chiba nia treba kazać.

Hetak stałasja ŭ apošnja časy ŭ Vilni z adnym kooperatyvam, jaki čamušci ličyli bielaruskim. Voš-ža hety kooperatyŭ, majučy ŭ „Społemie“ paj pieravyžšajučy ŭlasny pajavy kapital blizka što na tysiaču załatovak, zmušany byŭ pracavać vyklučna na kredytech u miascovym addziele „Społemu“. U źviazku z začynieńniem ad 1 studnia s. h. kredytaŭ, kooperatyŭ apynušsia ŭ tak ciažkim pałažeńni, što na paradku dnia svajho hadavoha schodu pastaviŭ pytańnie ab likvidacyi. Treba pry hetym dadać, što kooperatyŭ nia vioŭ nijakaj kulturnaj pracy, jakaja mahla-b nie padabacca Sajuzu, i što kiraŭnictva kooperatyvu nie mahlo być abvinavačana u „nielojalnaści“. — A što było-b, kali b kooperatyŭ pačaŭ vyjaŭlać svaju bielaruskaść, — ab hetym chiba nia treba i kazać. Voš jaskravy pryklad pałažeńnia kooperatyvaŭ naležacych da „Społemu“.

rostaŭki. Kali stara-hrunt, opera-peracy-zhada-pieršy ersytet dumać, novie, n, buj-aje na ŷmjem duma-namsia ch uni-karysci uč. etaŭ u hnaha -Seve-byŭ z šcyry slova, formu

ašviety ŭ školach, jak daloka stajačuju ad šyrokich slajoŭ narodnych, ad hušcy sialanskaje. U škole jon bačyŭ miesca, dzie davali bolšuju ci mienšuju kolkaść viedy, dzie adnak mała była zakranutaja duša čalavieka. Najvialikšuju niebiašpieku tahačasnaje — my mahli-b skazać, što nia tolki tahačasnaje, ale i siańniašniaje — školy, bačyŭ jon u asobnym jejnym arystokratyzmie. Škola taja zabirała adzinki z masaŭ sialanska-rabotnickich, vyklikała imknieńnie ŭciačy sa svajho asiarodzišča, vučyła hladzieć na ŭsieńkaje svajo, chatniaje, z pahardaju, jak na niešta „nižejšaje“, mała „kulturnaje“. Z hetych adjomnych adnosinaŭ vyplyvała pozytyŭnaja ideja **novaje školy**.

U žyćci kožnaha čalavieka Grundtvig bačyŭ niekalki peryjadaŭ, z jakich adzin pačynajeccca bolš-mienš ad 17—18 hadoŭ i tryvaje niekalki hadoŭ. Heta toj viek, jaki viedajem z sobskich pieražyvańniaŭ, viek latucieńniaŭ i mryjaŭ idealnych, viek tuhi za niečym dobrym, šlachotnym, viek, kali šukajem svajho žyćciovaaha šlachy. Peryjad heny nia vykarystany, biez apieki, nastroi i imknieńni nia ŭjaŭlenyja prajaŭlajucca na vioscy ŭ vodcy, u hulniach z bojkami. Heta viek, kali pašla ciažkoha pra-

coŭnaha dnia dziaŭčyna lacić na viečarynutanculku, kab pratancavaŭšy da ranicy iznoŭ ŭvieš dzień niaŭtomna pracavać.

Tutaka vialikaja zasluha Grundtvig'a, jaki amal nia 100 hadoŭ tamu nazad, umieŭ spaścierahčy vialikija mahčymašci ŭzhadavańnia moładzi, karystajučysia z asabliva spahadnych psychičnych umovaŭ henaje pary dašpiavańnia dziela taho, kab pryniać u siabie novyja idei, zachapicca imi dy tak hlybaka, što henyja idei pakidajuć tryvaŭlja ślady na celaje žyćcio.

Jakija-ž heta idei maje vyklikać Narodny Universytet u svaich sluchačoŭ? Heta my bačym z metaŭ Nar. Universytetu: ŭviašci sluchačoŭ u kontakt z kulturaju, ślacham histaryčna-filozofičnych lekcyjaŭ, ŭviašci ŭ orhaničnuju suviaz z narodam, z jahonym duchovym žyćciom, jon vučyć bačyć čalavieka ŭ stalnaj suviasi i na ŭloŭni hramady-narodu, jon vyklikaje pytańni i daje adnačasna adkaz na rolu i zadačy adzinki, jon vučyć šviadomych adnosinaŭ da ŭsich žyćciovych prajavaŭ, značycca jon uzhadovuje šviadomuju adzinku-hramadzianina, jaki pačynaje bačyć metu svajho i celaha narodu žyćcia.

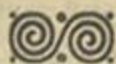
My nia pryvykli da školy, jakaja nia ru-

Voźmiem Sajuz Małačarskich Tavarystvaŭ. I tut možna zaŭvažyć tuju samuju tendencyju razbudovy svajej Centrali za rachunak miascovych małačarniaŭ. Sajuz płacić svaim siabrom za ich pradukcyju ceny zaŭsiody niżejšyja ad cenaŭ, jakija možna atrymać na pryvatnym rynku i hetym vyklikaŭ nieachvotu zdavać u Sajuz vypradukavanaje masła. Nia majučy nijakich mahčymaściaŭ prymusić małačarni ad davać jamu masła z jaŭnaju strataju, Sajuz, jak my daviedalisia, na adnej tolki što adbytaj u Vilni konferencyi (Zw. Spółdzielni Polskich, 19.II. s. h.) pravioŭ rezalucyju abaviazvajučuju małačarni, pad pahrozaju vyklučėnna z Reviz. Sajuzu, zdavać usiu pradukcyju masła ũ Małač. Sajuz. I tut taksama jaŭna vypłyvaje tendencyja Sajuzu pieralić u svaju kasu ũsie tyja zarabotki, jakija mahła-b mieć małačarnia.

Jak adnamu, tak i druhomu Sajuzu nia chodźić ab toje, kab uzmacoŭvalisia miascovyja kooperatyŭnyja arhanizacyi. Im važna tolki, kab pracaju hetych arhanizacyjaŭ uzmacavać svaje Centrali, jakija-b tady tolki pakazali, što jany sapraŭdy choćać i mohuć. Kali heta moža być karysnym dla kooperacyi polskaje, dyk ni ũ jakim wypadku nia moža dać nijakich karyściaŭ kooperacyi biełaruskaj.

Pašla hetych karotkich vyjašnieńniaŭ pakidajem našym čytačom dać adkaz na pytańnie, jaki Sajuz patrebny biełaruskaj kooperacyi.

M. M.

picca ab kankretnuju metu — navučyć taho ci inšaha ramiasta, dać paśviedčannie i mahčymaść dastać službu ci zarablać hrošy, što škoła, jakaja choća zrabieć „tolki“ hramadzianina, šviadomaha siabie i svajho miesca, vyklikaje ũ nas mižvolna niedaŭmieńnie.

„Mo' jana i dobraja škoła — heny Narodny Uniwersytet, tolki nie dzieia nas“ — skaža niechta. „Chto nia maje na chleb, nia moža mieć nijakich duchovych cikavańniaŭ... Hałodnamu treba tolki chleba, a potym jon padumaje sam ab inšych svaich patrebach“... Šmat inšych padobnych nazoŭ mahli-b my pačuć. I na pieršy pahlad zakidy henyja mahli-b nas patryvožyć. Adnak užo taja samaja praktyka žyćciovej pakazvaje nam niešta inšaje. Sielanin zamožny, skažam pavodle novaje terminohii — „kułak“, — nia maje razhonu, achvoty da novaha, paraŭniaŭšy z „biedniakom“ i „sieradniakom“. I jakraz, kali sapraŭdy ašvieta moža kamu pamahčy i kali jana kamu patrebnaja, dyk voš henym najbiadniejšym, jakija nia majuć chleba. Henym „najhoršym“ treba azbroicca jakmaha da zmahańnia za svajo žyćcio, za svoj kusok chleba, za svaje pravy čalavieckija.

Arhanizujem svoj Biėlaruski Sajuz Kooperatyvaŭ!

Patreba svajho sajuzu kooperatyvaŭ vida vočnaja i zrazumiełaja. Musiće być centr, jaki dumaŭ-by ab celaści, asabliva-ž — apiakavaŭsia-b kooperatyvami isnujučymi i planavaŭ-by zakładańnie novych. Zakładčykam hetkaha Sajuzu moža i pavinna być kožnaja biełaruskaja kooperatyva, bo być siabram tolki Sajuzu užo zarhanizavanaha, hatovaha — heta maia, — treba hetki Sajuz samym-ža arhanizavać!

Pieraškody na šlach da ździejsńieńnia hetkaha Sajuzu mohuć być, ale šviedamaja vola ũsio pieramoža.

Na damahańnie šviedamych nacyjanalna našych kooperatyvaŭ i naahuł hramadzianstva, redakcyja „Samapomačy“ ũziała na siabie inicjatyvu arhanizacyi Biėlaruskaha Sajuzu Kooperatyvaŭ. Z peŭnych pryčyn mahčymaść zasnavańnia hetkaha Sajuzu ahrańičana davoli karotkim časam. Dziela hetaha zaklikajucca ũsie biełaruskija kooperatyvy ũsiakich vidaŭ — spažyvieckija, kredytovyja, vytvorčyja i inš. — zaraz-ža i jak najchutčej dać znać ab sabie ũ redakcyju „Samapomačy“. Hetkaje paviedamleńnie pavinna źmiašćać, vyražeńnie voli kooperatyvy być zakładčykam Sajuzu i jahonym siabrom, historyju sarhanizavańnia kooperatyvy i jaje sučasny stan.

Siabroŭstva ũsiakaj biełaruskaj kooperatyvy ũ Sajuzie jość abaviazkam moralnym, a dla kooperatyvaŭ nienaležačych da nijakaha Sajuzu „dzikich“ — i žyćciovej kaniešnaściu.

Najlepšy šlach da henaha „azbrajeńnia“ — u ahulnaj ašviecie, forma-ž jaje najlepšaja i najpryhažejšaja realizujucca ũ Narodnym Uniwersytecie.

Pišu ab Nar. Uniwersytecie, a dahetul nie skazaŭ, što heta za ũstanova. Zaviom henuju ũstanovu ũniversytetam, vysokaju škołaju, dzieła taho, što cikuje (dašledžvaje) jana ab spravach vialikich, važnych; narodnym-ža zaviom dzieła taho, što žviartajucca da masaŭ narodnych i rupicca ab takich prablemach, jakija blizkija, rodnyja šyrokim narodnym masam. Možna skazać jašče, što Nar. Uniwersytet heta vysokaja škoła dziakujučy svaim idejam, a škoła — ũ silu i pa miery nieabchodnaści. Tolki hetak razumiejucy istotu i charakter Nar. Uniwersytetu, nia dzivić nas, što sluchačani ũ jom mohuć być ludzi, jakija ũmiejuć tolki čytać i pisać, a jasna pobač hetaha majuć adčynienuju šyroka dušu na novyja idei. Tolki pry henych umovach „čamskija dzieci“ mohuć pačuć ab prablemach filozofii, psihohohii, pačuć ab kultury, ujavić šlachi, jakim chadziŭ ich narod u minuŭšćynie.

Pačatak universytetu ũ Danii byŭ nadta skromny. Pieršy zasnavaŭsia ũ Rėdningu u

Kooperatyŭnyja naviny.

Novy kooperatyŭny zakon u Polščy. 20 lutaha s. h. uradavy prajekt kooperatyŭnaha zakonu razhladaŭsia ŭ skarbovoj komisii Sojmu. Referentam prajektu byŭ pasol Hlinski (BB). — Niezaležnaści kooperacyi mužna baraniŭ ukrainiski pasol Astap Łučkyj. Proci prajektu vystupali tak-ža: Gricmacher (všechn.), Langner (ludoviec) i Zarembo (PPS.). Rešta maŭ-

Dziela hetaha kožnaja bielaruskaja kooperatyva pavinna zaraz-ža, pa mahčymaści da 15-ha sakavika s. h., prysłać u redakcyju pavidamleńnie ab zhodzie i voli być zakładčykam Bielaruskaha Sajuzu Kooperatyvaŭ.

Luty 1934. Redakcyja „SAMAPOMAČY“.
УВАГА! Па ўсіакіа выжаśnieńні ŭ справі арганізацыі Саюза Кооператываў треба звіартатца ў редакцыю „Samapomačy“. На адказ треба далучыць паštovuju марку за 30 храшоŭ.

čali. Prajekt prajšoŭ i znajdziecca na najbližejšym plenarnym pasledžańni Sojmu.

Pasol A. Łučkyj — staršynioj Nahladnaj Rady Koop. Centrali dla zbytu žyvioły. Pytańnie zbytu praduktaŭ ziemlarobskaj vytvorčaści ciapler badoj što najvažniejšaj. Jošč dla hetaj mety roznyja kooperatyŭnyja sajuzy — u ukraincaŭ „Centrosojuz“, — jakija ŭsie razam lučacca ŭ „Koop. Centrali dla zbytu žyvioły“, kudy ŭvažchodziać palaki, ukraincy i niemcy. Dahetul staršynioj Nahladnaj Rady hetaj Centrali byŭ prof. V. Stanievič, sučasny rektar Vilenskaha Universytetu. Na pasiedžańni Rady Centrali 17 h. m. u Varšavie staršynioj hetaj Centrali vybrany staršynia ukrainkaha „Centrosojuzu“ i hałoŭny dyrektor RSUK-a pasol A. Łučkyj. Kandydatura i vybar na hetkaje stanovišča pasla Łučkaha motyvujacca zasluhami ukrainkaj kooperacyi ŭ arhanizacyi kooperatyŭnaha zbytu žyvioły: viedama, što niezaležnaja zach-ukrainkaja kooperacyja patrapila ŭ min. hady lepš u hetym kirunku pracavać ad inšaj kooperacyi ŭ Polščy i zhetul plyvie pryznańnie dla jejnych zasluhaŭ.

Jak bačym, konkretnaja praca na haspadarčym polcenicca ŭsiudy i ŭsiudy z joj rachujacca, bo rachavacca musiać.

Сельская гаспадарка.

Думайма аб сяўбе але не малпуйма!

Навука і падгляданьне спосабаў людзкога жыцьця, працы і гаспадаркі — рэч вельмі добрая, але сьляпое насьлядаваньне пазнанага — гэта бяздарнае і вельмі дарагое малпаваньне, якое ў канцы прыводзіць толькі да стратаў. Усьцерагчы прад гэткай абмылкай ня можа нават і друкаванае слова, калі яго пішуць чужыя людзі, бо і напісана яно для

чужых. Беларускі ж земляроб павінен мець вернага дарадчыка ў сваёй беларускай кніжцы ці газэце, пісанай для нашых-жа беларускіх варункаў...

Тыповым прыкладам сапраўднага „малпаваньня“ ёсьць часта спатыканы ў нас спосаб шуканьня і выбару сяўбовага насеньня. Не аднаму здаецца, што калі напр. збавжы-

1844 h. z adumysłovaju metaju padniać šviedamašč nacyjanalnuju danskaju ŭ Šlezvigu ŭ sviazі z hiermanskim kulturnym naporam. Novaja placoŭka i paźniejšyja mieli šmat vorahaŭ i niaprychilnikaŭ. Zakidašasia im niažyćciovašč prahramy, małaja kankretnašč metaŭ i h. d. Chutka nastroi mianiajucca, dziakujučy miž inšym niaŭtomnaj enerhii druhoha, pobač z Grundtvig'am zaslužanaha pracauніка na henaj nivie L. Kristen Kolda. U 1914 h. narodnych universytetaŭ u Danii bylo 75, a kožny 3-ci hramadzianin dziařzavy mieŭ skončanuju vysokuju škołu hetkaha typu. Škoły ŭsie byli pryvatnyja ŭ tym sensie, što skarb dziařžaŭny na samuju škołu hrošaŭ nie davaŭ, pamahaŭ tolki paasobnym sluchačom, kali tyja nia mieli hrošaŭ aplacić kursy.

Dyk skul takaja pieramiena adnosinaŭ da ŭniversytetu? Siańnia nihto nia sumniavajecca, što jošč stulnaja zaležnašč, na't raŭnaležnašč, pamіž ašvietaju narodu i jahonym ahulnym roŭniem zamožnaści. Treba bylo prykladu Danii, kab vyšej pamianionaja praŭda byla nam siańnia viadomaju. Na padstavie narodnych universytetaŭ u Danii vyrasla kooperacyja i dziakujučy pracy ŭ henych dvuch na-

pramkach vyvaz masla z Danii z 7 miljonaŭ kilohramaŭ u 1881 h. vyras na 79 miljonaŭ u 1891 h., z 40 tysiač štuk žyvioły i 10 miljonaŭ klh. (kilohramaŭ) miasa — na 351 tysiaču štuk i 14 miljonaŭ klh. Ahulna — zaležnašč pamіž roŭniem ašviety i dachodaŭ z ziamli bačym z cyfraŭ (pierad vajnoju):

Moravija	49	karonau	dachodu	z	1	hektara,
Haliččyna	18	„	„	„	„	„
Bukavina	19	„	„	„	„	„
Dalmacyja	9	„	„	„	„	„

U Moravii bylo najmienš, a ŭ Dalmacyi — najbolš analfabetaŭ.

Jašče niekalki sloŭ ab praktyčnaj staranie pracy na Universytecie. Adzin kurs tryvaje ad 3—5 miesiacaŭ. Sluchačy žyvuć supolna, pracujuć ad 8—12 hadzinaŭ na dzień. Atmosfera sympatyi, ščyraści, vysoki nastroj, temy žyvyja, usim blizkija robiać toje, što pracouny dzień pieramienajecca ŭ šviata. Tutaka praca — ŭžo nia prymus, a tvorčy akt, jaki z kožnym dniom vyjaŭlaje ŭsio novyja i novyja starony ŭ žyćciowym toku. Žyćcio nabiraje koleraŭ, irdzicca byccam kvietnica pasla letniaha cioplahaha daždžu. Niama što dzivicca, kali henych

на ці іншая якая расьціна буйна нейдзе вырасьце, дык мусіць таксама буйна расьці і ў нас. Не разумее пры гэтым, што само насеньне гэта йшчэ няма і паловы дадзеных да добрага ўраджаю, бо да гэтага патрэбны яшчэ: той клімат у якім расьціна „дома“ разьвівалася, тая глеба, дагляд, угнаеньне; калі-ж гэтага ня даць, дык найлепшая сяўба прападзе. Першым залежным ад чалавека варункам добрага ўраджаю ёсьць выбар глебы; далей — гэту глебу трэба асушыць, калі ў ёй за шмат вогкасьці, ачысьціць ад каменьняў і ўсякага пустазельля, добра вырабіць, пагнаць і тады толькі абсяваць добрым сяўбовым зернем. Ніколі наадварот!

Але і ў гэтых выпадках, калі ўсе прыгатаваўчыя працы — глеба, вырабленьне, угнаеньне — ужо зроблены і гаспадар на гэтулькі сільны, што можа сабе пазволіць на куплю добрага насеньня, дык і то найлепшым будзе насеньне ня тое, што дзесь там далёка прыносіць высокі ўраджай і дорага цэніцца, але тое, якое здольна расьці і даваць ўраджай у варунках ня лепшых ад нашых. Пазнаць гэта можна толькі на падставе пробных засеваў, робленых на мясцовых гэтак званых дасьледчых станцыях (пунктах). Гэткая станцыя для зах.-беларускіх земляў ёсьць у м. Беняконях (52 клм. на поўдзень ад Вільні). На падставе досьледаў ведзеных на гэтай станцыі і апублікаваных прафэсарам В. Ластоўскім, падаём ніжэй сарты яравых збазжынаў і бульбы, якія аказаліся найбольш прыгоднымі для нашых зах.-беларускіх кліматычных і гаспадарчых варункаў.

Авёс. На глебах багатых з прыроды,

старанна вырабленых і ўгноеных найлепшыя вынікі дае авёс Белы Арол з Свалёф (Svalöf). На глебах сярэдніх добра ўдаецца сорт Фіндлінг Бэнзінга; на слабейшыя глебы пры познім севе — Трыбанская Пасьпешка (rychlik), а на Ашмянскае ўзвышша — пасьпешка Казароўская.

Свалёф'скі авёс з гэктара ў Беняконях даў 26.6 q зярнят і 30.3 q (q=100 кілё) саломы. Асёс Фіндлінг расьце прыгожай аднабокай вяхой, мае цьвёрдую салому і надаецца як падтрымліваючая расьціна да мяшанак з гарохам, вікай і сачыўкай. Зярнё мае добра выпаўненае, жоўтае, сярэдняй вялікасьці; з гэктара ў Беняконях даў 23.8 q зярна і 30.1 q саломы. — Трыбанская пасьпешка дае драбнаватае, жоўтае, з далікатна-ценькай лускай зерне. З гэктара ў Беняконях даў 23.1 q зярна і 30.3 q саломы — На вострыя кліматычныя варункі Ашмянскага ўзвышша прыгодны авёс — Пасьпешка Казароўская, — плодны, але дробны, шпількаваты; дае тавар нярыначны, але для корму даволі прыдатны.

Ячмень. Гэта расьціна ведамая як чатырохрадовая і двухрадовая. Ячмяні чатырохрадовыя менш ставяць вымаганьняў як двухрадовыя. Гэтыя апошнія аднак, як сарты браварняныя, могуць мець добры збыт, пры варунку аднак што будзе аднолькавым (зярно ў зярно) і калі зьбярэцца пасылка на цэлы вагон. Спасаюрод двухрадовых ячмянёў на асаблівую ўвагу заслугоўвае мораўскі ячмень Гана—Просковэц, які ў Б.—нях з гэктара даў 27.6 q зярна і 38.2 q саломы і родзіць нават на глебах лягчэйшых. На сільнейшыя глебы

paru miesiacaū astajucca najpryhažejšymi dziańkami ūsim, chto lučyū u takuju hramadu słuhačoū.

Dziela aryjentacyi padam pradmiety na adnym z polskich kursaū Narodnaha Uniwersytetu ū Šycach (pad Krakavam), dzie byū ja paru dzion niekalki hadoū tamu nazad. U praciahu tydnia byū:

historyja sušvietnaja i rodnaja	8 h.
literatura rodnaja	6 "
pryroda	3 "
padarožy (jak asobny pradmiet)	3 "
hramadzkaja haspadarka	2 "
prablemy socyjalnyja	2 "
prablemy haspadarki na wioscy	2 "
narodnaja kultura	1 "
siamja	1 "
zdarouje	1 "
kooperacyja	1 "
hazety (značycca, jak čytać, čaho šukać, jakimi hazetami cikavica i h. d.)	1 "
himnastyka	6 "
referaty (spašciarohi z žyćcia kursu, z žyćcia wioski i h. d.)	2 "
špieū	4 "

Bačym, što pradmiety na't krychu inakšyja, čymsia tyja, da jakich my pryvykli ū školach. U prahramie niama asobnaha miesca na teatr, choć jon adhryvaje ahramadnuju rol, jak sposab ašviety. Ihrajuć słuhačy časta, choć i teatr tamaka krychu inakšy, čymsia pradstaŭleńnie na wioscy. Tamaka ihrajuć usie, usie žjaŭlajucca adnačasna aŭtorami. Prykładam—inscenizujuć (adyhryvajuć) takuju temu: „jak sarhanizavacimu ū svajevioscy spažyvieckuju kooperatyvu ci niešta takoje.“

U našych bielaruskich umovach i Kooperacyja i Narodnyja Uniwersytety mohuć i pavinny mieć susim asobnaje stanovišča. Da hetul my nia majem sobskaje, rodnaje školy, dyk nielha nam nia vykarystać kožnaje mahčymašci ašvietnaje pracy zaškolnaje ū kožnaj formie — biblijateki, čyталni, narodnyja damy, kursy karespandencyjnyja (zavočnyja), — treba adnak pomnić, što Narodny Uniwersytet, jak nivodnaja inšaja ūstanova, pamahaje ūzhadavać kadry najlepšych pracauńikoū kulturna-ašvietnych i hramadzkih na wioscy. Henyja-ž kadry vožmuć u ruki i pracu kooperatyūnuju.

Dr. S. Hrynkievič.

на першыя мясцы выбіваецца двухрадовы ячмень Баварыя Аккермана.

Спаміж чатырохрадовых ячмянёў на добрых грунтах найлепш родзіць ячмень Мархійскі (з гэктара 23.8 ц зярна і 24.6 ц саломы).

Пшаніца—ярыца. Найлепшыя вынікі ў Беняконях дала Вусатка Гільдэбрандта (*Ostka*): 24.0 ц зярна і 35.9 ц саломы. Паводле дадзеных з мясцовых першарадных млыноў, якасьць пшаніцы—ярыцы як млыннскага тавару—сусім здавальняючыя.

Бульба — гэта расьціна грунт оўпераважна лёгкіх, пульхных, правеўных. Грунты гліняста-гліістыя, зімныя, таксама як і сухія, глыбока-пяшчаныя, пад бульбу няпрыгодныя. Паводле якасьці грунтоў трэба выбіраць і сорт бульбы.

Добрыя сарты сталовай бульбы ня ўродзяць ані на сыпучых пяскох, ані на цяжкім гліі. На лёгкіх пяшчаных глебах родзіць *Дэодара*, *Блюжер*. На грунтах пяшчаных, але не на сухіх, глыбокіх пяскох, могуць добра родзіць *Індустрыя*, *Пэно*, *Эльля* і *Альма*. На грунтах вязкіх, глінястых можна садзіць толькі бульбу *Вольтман*, *Гаўранак* і *Парнасія*: яны лёгка перахоўваюцца і не падлягаюць лёгка розным хваробам; сюды-ж залічаюць сарты: *Гіндэнбург*, *Картц фон Камэкс* і *Пэно*. — Каб мець аднак большую пэўнасьць ураджаю, трэба кожны год садзіць у гаспадарцы па 2—3 сарты бульбы: паміж імі павінны быць абавязкава тыя, што вогкасьць любяць і тыя, што яе ня церпяць.

Дальшай прыметай да падзелу сартоў бульбы ёсьць раньня ці позная пара ейнага дасьпяваньня і празначэньне да спажыцьця ці то пры стале, ці ўрэшце на пераробку ў браварох, крахмальнях, сушарнях і г. д.

Бульба раньня. Да раньняга прастаньня і саджэньня найбольш прыгодны: белая *Цэсарская Карона* і *Ружоўка* (*Early—Rose*). Смакам крыху горшая, але затое больш плодная ёсьць сьветла-лупінная раньня голляндзкая бульба *Э, стлінген*.

Бульба сярэдне-позная і позная. Сюды перадусім належыць бледаружовая з плыткімі вочкамі *Альма* і чырвоная лупінная *Картц фон Камэкс*. Крыху горшыя на смак: *Блюжер* і вялікая *Бэльлядонна*.

Сарты бульбы кармовай, гэта такія, што даюць найбольшы ўраджай і добра перахоўваюцца. Сюды залічаюцца *Гізэвіюс*, *Індустрыя*, *Гелькараіс*, *Дэодара*, *Гаўранак*, *Блюжер*, *Сілезія*, *Гэльлена*, *Парнасія* і *Сьвіцэзь*.

Да фабрычнай пераробкі прыгодны: багатая на крахмал *Вольтман'ка*, пасьля — *Гаўранак* і *Блюжер*, а так-жа *Гюттэн* і *Парнасія*.

Помніць урэшце трэба, што сяўбу збожжа, а тымбольш бульбы трэба часта абнаўляць. Гэтак зьванае *архінальнае* насеньне сапраўды бывае часта дарагім і ня кожнаму даступным. Але другі-трэці адсеў і цаной

Аб гадоўлі курэй.

Гадоўля курэй заўсяды аплаціцца, калі гаспадыня будзе іх лепей даглядаць ды завядзе пароды курэй адпавядаючыя нашым патрэбам і клімату. Вось некалькі правілаў гадавальных курэй:

1. Цісканы авёс ёсьць вельмі добрым кормам для куранятаў.

2. Адпадкі варыва найляпей выкарыстаем, калі даём іх курам. Добра выкарыстаюць куры і ськіданае малако і масьлянку.

3. Спабудзьце (вызбыйцеся) загадзя бліж і ненясушчых курэй, каб яны ўзімку вас не аб'ядалі.

4. Найцяжшыя пятахі й курыцы ня годзяцца на племя.

5. Часамі старое лепшае за новае, але гэтага ня можна сказаць аб курах.

6. Не пашкодзіць зьнюшок (крыха) солі ў мяккай штодзеннай ядзе.

7. Даваньне пакрысе канапляных або лянных жмакоў прысьпяшае лінаньне, памагае траўленьню і дае пер'ю харошы блеск.

8. Канюшынае і люцэрнавае сена, добра зрэзанае і запаранае гарачай вадой, да каторага прыдасца йшчэ вотрубаў і груба зьмеленага збожжа (гэтак зьванага шроту) надта добра даваць узімку курыцам, што пачынаюць несцься.

9. Добрым кормам на дзяўбаньне курам узімку ёсьць жалуды.

10. Ня можна маладых куранят карміць з аднаго карытца з старымі курмі.

11. Курыцы, што да мца сьнежня (XII) ня выліналі, мала зьнясуць яец узімку; чым хутчэй вылінаюць, тым раней пачнуць несцься.

12. Лішне вялікая гарачыня, як і сьцюжа ня спрыяюць карыснасьці курэй.

13. Пад квактуху (кураводку) ня можна класьці яец з лупінай грубой, бруднай або ўкропкі.

14. Залатая курачка тая, што нясецца ў пару, калі яйкі найдаражэйшыя.

15. Абкормлёванія куры шмат яец не зьнясуць.

16. Разам з курамі ня можна дзяржаць у куратніку качак і гусей.

17. Толькі сьпелыя куры маюць харошыя кураняты.

18. Ніколі ня мыйце яец цёплай вадой, бо ад гэтага псуецца іхняя якасьць.

блізу кожнаму даступны і вынікі дасьць добрыя, калі толькі адпаведна прыгатаваны быў грунт і ня спозьнена сяўба. — Найгорш аднак робіць той, хто купляе далёкія чужыя сарты насеньня, непацікавіўшыся наперад: чаго ён вымагае як ад прыроды, так і ад гаспадара: гэтакі гаспадар лепш зробіе, калі замест купляць незнаёмыя і далёкія сарты насеньня, купіць іх ад знаёмага суседа.

А. К.

19. Як толькі курыныя грабяні робяцца бледа-чырвонымі, можна борзда ў іх спадзявацца хваробы. Дык увага!

20. Запсаванае мяса — нясмачнае і некарыснае і курам.

21. Хто мае ў куратніку шмат шкляных вакон, паможа гэтым курам і сабе. Палавіну вакон можна заляпіць алейнай паперай.

22. Лупіны яец даваць трэба курам тады, калі яны патрабуюць вапны на яйкі.

23. На племя трэба выбраць куры найлепшыя і найздаравейшыя.

24. Квактуха звычайна можа добра абсесьці толькі 10—12 яец.

25. Ня можна дапускаць, каб куры сьмяглі.

26. Чым балеі памёту (гною) ў куратніку, тым балеі курыных блохаў.

27. Дасьпяваючыя курачкі трэба бараціць ад пятухоў, бо ня добра разаўюцца, скарамжаеюць.

28. У перапоўненым куратніку куры ноччу распарацца, а рана нараніцы на роснай траве вельмі лёгка праязбнуць.

29. Чысьцячы куратнік і курасаднік, ня можна ўжываць вельмі пахнучых сродкаў, бо сьвежыя яйкі ў гнязьдзе гэтка пах убіраюць і якасьць іх ад гэтага горшае.

30. Пры борздым укармливаньню куранятаў і іншых птушак радзяць мяцаць: кубак ячнае мукі, 2 кубкі вотрубаў, крышку солі і гэтулькі малака, каб цеста было тугое; пяэцца гэтае цеста да гнеда на бляшаных брытваноў або на сквародах.

31. Кацелкавыя (сонечнікавыя) зярняты вельмі добрая яда курам, асабліва ў зімовыя месяцы; самую кацелку (сонечнікавую шапку) або качан капусты трэба павесіць на вышыні 30 см. (сантымэтраў), каб куры мусілі да іх падскокаваць. Гэтак яны ўграваюцца і лепей пераносяць зіму.

32. Вельмі танны корм курам улетку можна прыгатаваць гэтак: на непатрэбным месцы выкапаць 30 ямкаў, кожная па 30 см удаўжкі, ушыркі і ўглыбкі. У кожную ямку насыпаць да вышыні 20 см рэзанай саломы, на салому насыпаць адпадкаў варыва, пакрыць глінай і прыкрыць плоскім камянём. Кожная ямка павінна мець лічбу. За месяц у кожнай ямцы будзе поўна дожджавых чарвей, так што адну ямку можна кожны дзень скарміць, а як прыйдзеш да апошняй, дык першая йзноў будзе поўная чарвей. Гэта разумнае кармленьне нічога — акрамя крыхі працы і ўвагі — не каштуе.

33. Пры масавай (вялікай) гадоўлі курэй вельмі часта здараюцца ў іх і заразьлівыя хваробы. Дзеля таго трэба зімовыя (замкнёныя) куратнікі часта чысьціць ад памёту, і бяліць вапнай. Куратнікі летнія — загарадкі на вольным паветры — час-ад-часу перако-

Гадуіце памідоры!

Штотраз часьцей чуваць галасы за тым, каб людзі больш спажывалі гародніны і садовіны. Першабытнасьць нашых вясковых асабліва гародаў мала вабіла да сваіх пладоў, выбар каторых да нядаўна ў нас быў вельмі малы: крыха цыбулі, бацьвіньня, горкай рэдзькі і ўсё! Толькі апошнім часам і пад уплывам прыгарадзкіх плянтацый даецца заўважыць спачатку нясьмелае, а пасья штотраз большае зацікаўленьне гародам і сартамі рознай, усьцяж новай гародніны. Да ліку гэтай „новай“ вельмі пажыўнай гародніны належаць перадусім памідоры.

Памідор (*solanum lycopersicum*) у сьпелым стане гэта мяккі як сьліўка, але бяскосты чырвоны, сакавіты плод, вялічынёй з яйко, формай аднак ня круглы, а крыху сплюсчаны зверху ўніз. На смак — для няпрывыкшага — зразу паказваецца мляўкім, але хто раз пазнаў яго, той цяжка ад яго адвыкае. Ужываньне памідору даволі шырокае — як у сьвежым так і ў марынаваным стане. Ядуць памідор проста з градкі, асабліва пасыпаўшы яго крышку соляй; добрую прыправу дае памідор парэзаны на лісткі і перасыпаны сольлю, перцам, а хто любіць — і з цыбуляю. Вельмі смачныя і памідоравыя зупы.

Ды ўрэшце ўсіх спосабаў зужыцьця памідораў трудна пералічыць. На сягонья досыць сказаць, што застасаваньне памідору ў ядзе вельмі шырокае і здаровае. Аб гэтым больш напішам увосені, калі памідор да-

пываюцца або і пераворываюцца; дзень перад гэтым зямля ў гэтым куратніку пасыпаецца паленай (нягашанай) вапнай. Курыныя загарадкі паросшыя травой не перакопываюцца, а толькі спырсківаюцца растворами сьняга каменя (CuSO_4) і серкавае кісьлі (H_2SO_4): поўкілёграма сьняга каменя распускаецца ў 9 літрах вару, а да гэтага асьцярожна (увага!) дадаецца 2 грамы серк. кісьлі. Распыркаваецца гэты раствор з паліваккі. Куры посьле гэтага можна пускаць у загарадку толькі на другі дзень.

Фр. Шэфр.

Ад рэдакцыі. Да гэтых парадаў узятых з жыцьця трэба дадаць яшчэ тую праўду, што курыца-марцоўка звычайна бывае найлепшай: найхутчэй дасьпявае і найраней пачынае нясьціся. Да раньняга (ужо ў м. цы сакавіку, ад чаго і кураняты называюцца „марцоўкамі“) сяджэньня найлягчэй прывучыць індычку, але выседжаных ужо куранят найлепш водзіць каплун (выкастраваны пятах).

Redaktar-Vydaviec inž. A. KLIMOVICH.

сьпее. Цяпер-жа, хоць коратка, пазнаёмімся з спосабам гадаваньня памідораў.

Першай работай пры гадаваньні памідораў ёсьць прыгатаваньне флянсаў. Дзе хто можа ўздабыцца на хатні інспэкт, высавае тады пад канец лютага і ў пачатку сакавіка насеньне памідораў. Калі добра абойдуць, то перасаджываюцца ў другі, больш халаднейшы інспэкт, але тады трэба садзіць у рад, з адступамі 5—8 см. (сантымэтраў). Гэтак растуць флянсы, пакуль не дасягнуць вышыні 30—40 ст. і больш, калі ўжо можна будзе высаджываць іх на грунт.

Хто дамовым спосабам збудаванага інспэкту ня мае (аб гэтым напішам у наступным нумары), той няхай высее насеньне, купленае хоць і даражэй, але ў добра ведамай фірме, у скрынку запоўненую добрай агароднай зямлёй. Абышоўшыя флянсы перасаджываюцца ў рассаднік у радкі, каліўца ад каліўца адлежнасьць 5—8 сантымэтраў. З рассадніка флянсы высаджываюцца ўжо на градку.

Месца для памідораў выбіраць трэба цёплае, найлепей на поўдзень і па меры магчымасьці заслоненае ад поўначы будынкам, асабліва — белым мурам. Грунт павінен быць добра прыгатаваны, угноены конскім гноем год перад высаджываньнем.

Калі ўжо месца прыгатавана, тады трэба значнікам*) павызначываць лініі, на якіх убываюцца калкі, вышыня адзін аж паўтара мэтра, пры каторых капаюцца ямки, у якія пасья і садзяцца флянсы памідораў. Адлегласьці каліва ад каліва ў кожны бок павіны быць 80 стм.

На гэтак прыгатаванае месца высаджываюцца флянсы ў палове мая і ў пачатку чэрвеня. Перад выбраньнем флянсаў з інспэктаў (ці з рассадніка), трэба перш звільжыць іх, каб пры карэньнях асталася крыху пяску. Выбіраючы флянсы на насеньне трэба зварочваць увагу, каб добра былі разьвітыя: вышыня каб дасягала 30 стм., сыцябло — грубіні алавіка, карэньне — добра разьвітае. Перад саджэньнем флянсу трэба абрэзаць бочныя галінкі, а пасадзіўшы — прывязаць да калка, які быў да гэтага прызначаны раней.

Дзеля таго, што пры спрыяючых варунках памідоры растуць вельмі хутка, то праз 2—3 тыдні трэба ізноў дагледзіць: паказываючыся бочныя галінкі абцяць, а вярхушку памідора прывязаць да калка. Калі пачне паказывацца трава, то трэба апалоць, часта матыкаваць, а калі слаба разьвіваюцца, то даць крыху гною.

Калі хто думае садзіць памідоры у большым ліку, то каб не марнаваць месца, можна садзіць паміж памідорамі раньнія адмены гародніны, як нпр. раннюю капусту, радысу і т. п.

Пры добрай і стараннай управе памідоры могуць даць плады ўжо ў другой палове жніўня і ў першай — верасьня.

*) значнік гэта вялікія граблі з рэдкімі зубамі

Каб прысьпяшыць дасьпяваньне памідораў, трэба іх, як толькі пачнуць зьмяняць колер з цёмна-зялёнага на сьветла-жоўты, сарваць і палажыць у цёплае і цёмнае месца. Калі-ж хто захоча, каб памідоры дасьпелі хутчэй на пні, то трэба трохі прарадзіць лісьце, каб даць больш сьвятла. У палове жніўня трэба зрэзаць вярхушкі памідораў, каб перарваць далейшы ўзрост у вышыню.

На насеньне трэба выбіраць памідоры вялікія, гладкія і найранейшай адмены. З добра высьпелых памідораў выбіраецца мязга, кладзецца на сіты і абліваецца вадой, каб выбраць насеньне, пасья раскладаецца ценькім пластом і вольна сушыцца.

Памідоры падлягаюць хваробе г. зв. бульбяной заразе (*Phytophthora infentans*). Пры гэтай хваробе на лістох, сыцяблох, а такжа на фруктах зьяўляюцца брунатныя плямы, каторыя азначаюць пачатак гніцьця. Найбольш спрыяючымі варункамі для гэтай хваробы ёсьць вільгаць і сыцюжа. Дзеля гэтага, каб усьцерагчы памідоры ад гэтай хваробы, трэба выбіраць ім месца цёплае і прапушчальную, добра награвуючуюся глебу. Калі-ж гэта хвароба ўжо зьявіцца ў памідораў, то трэба спырсаць расьліну 1 проц. бардоскай цечай. Спосаб прыгатаўленьня гэтай цечы наступны:

1 кілё копэрвасу медзі ($CuSO_4$) распушчаецца у 10 літрах вады; пасья 1 кг. гашанай вапны распушчаецца у 10 літрах вады. Усё гэта мяшаецца і ўліваецца ў 80 літр. вады.

Цечу гэту трэба разводзіць у начыньнях каменным, або дзераўляным, бо мэталёвыя разьядваюцца.

Г. Ш.

Наша пошта.

Праф. М. Вершыніну ў Празе Чэскай — атрымалі, дзякуем, зьмесцім, просім не забываць.

К. Матусэвічу ў Бурачкох — атрымалі, дзякуем, пры магчымасьці выкарыстаем. Бяда цісьне ўсіх — нас таксама, але „бяда — матка коопэрацыі.“ Падумайце аб зборы камплекту, або прынамся паловы (5 штук): інакш змушаны будзем спыніць.

Гарэлік Уладз. у Баранцах — прошанае выслалі. Чарга цяпер за Вамі. Коопэрацыю ня збудуеце хіба аднак за ноч. На гэта патрэбна прыгатаваньне і ўсьведамленьне. Вялікую ў гэтым помач можа аддаць Вам „Самапомач.“

Даўгапол М. На жаль, верш Ваш аказаўся за слабы. Ці ня лепш Вам узяцца за канкрэтную коопэратыўную працу, хоць-бы сыстэматычна чытаючы „Самапомач“, а паводле магчымасьці і запісваючыся на „Завочны Курс Коопэрацыі“? Думаем, што так.

Каса Стэфчыка ў Жойдзішках — просьба споўнена: атрымалі?

Вярбіла Максім у Вольцы Вам высланы 12 лекцыяў нашага Курсу Коопэрацыі: атрымалі? Дальшая высылка наступіць толькі пасья таго, як аплаціце дальшую рату за раз (11 зл.), або ў расстрочку (16 зл.).

Усім учасьнікам Зав. Курсу Коопэрацыі; усім, хто аплацілі толькі першую рату, высылка дальшых лекцыяў стрымана да часу аплаты дальшай раты.

— Курыловічу Ан. і Міруку Уласу: — „Самапомач“ будзем пасылаць. Дапоўнеце падпіску.

Pierasyłka apláčana ryčaltam.

CANA NUMARU 40 HRAŠOŮ